

To: (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl
From: (10)(2e)
Sent: Mon 6/29/2020 10:47:29 AM
Subject: RE: Vragen VGO-rapport / COVID / geiten algemeen
Received: Mon 6/29/2020 10:47:29 AM

Nee, geen idee.

Erasmus is wel onderzoek begonnen naar longschade na COVID-19:

<https://www.erasmusmc.nl/nl-nl/patientenzorg/artikelen/onderzoek-naar-effect-coronavirus-op-hart-en-longen>

Lijkt me ook echt iets voor klinische centra; specialistisch medisch onderzoek is daarvoor noodzakelijk – geen rol voor RIVM lijkt me.

(10)(2e) zou contact kunnen opnemen met Erasmus MC Thoraxcentrum.

From: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>
Sent: maandag 29 juni 2020 12:41
To: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>
Subject: FW: Vragen VGO-rapport / COVID / geiten algemeen

Weet jij of er iets bekend is over blijvende longschade na longontsteking? Is daar in het kader van Q koorts naar gekeken?

From: (10)(2e) (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>
Sent: maandag 29 juni 2020 11:07
To: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>
Subject: RE: Vragen VGO-rapport / COVID / geiten algemeen

Weet je iemand waar ik die vraag mbt longschade zou kunnen navragen?
 Of kan iemand bij jullie daar iets over opzoeken, bv of er een recent review is?

(10)(2e) e)

Van: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>
Verzonden: maandag 29 juni 2020 10:33
Aan: (10)(2e) (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>
CC: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>
Onderwerp: RE: Vragen VGO-rapport / COVID / geiten algemeen

Hoi (10)(2e)

Voor zover ik weet is (voor NL) niet bekend hoeveel mensen permanente longschade overhouden aan een longontsteking. Mogelijk is daar wel literatuur over te vinden, maar ik heb dat niet paraat.

Los van luchtkwaliteit/veehouderij zijn er meerdere factoren die in Brabant mogelijk een rol gespeeld hebben bij de snelle verspreiding van het virus: denk aan de voorjaarsvakantie (mensen die terug kwamen van ski vakantie) en carnaval. Het is heel erg lastig om al deze factoren uit elkaar te halen.

Groet
 (10)(2e)

From: (10)(2e) (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>
Sent: maandag 29 juni 2020 09:55
To: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>
Cc: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>
Subject: RE: Vragen VGO-rapport / COVID / geiten algemeen

Hoi (10)(2e)
 Bedankt voor je antwoord. Leuk inderdaad elkaar weer zo tegen te komen!
 (10)(2e) buiten verzoek

Het is wel interessant om naar COVID en Q-koorts te kijken in de medische data, maar bij het vraagstuk over COVID/luchtkwaliteit en veehouderij, zijn Q-koorts patiënten dus eerder één van de risicogroepen, en vanwege het effect van luchtvervuiling op langaandoeningen in het algemeen zie je mogelijk overlap in de gebieden waar Q-koorts en COVID

voorkomen. De rol van veehouderij is daarbij niet goed aangetoond, voor sommige gebieden (ook in Brabant) is het ook industriële luchtvervuiling.
Ik vraag me af hoeveel hier (internationaal) al over bekend is. Ik heb het World Bank rapport gevonden dat (10)(2e) noemde (10)(2e) van (10)(2e). Ik probeer hierover nog even met (10)(2e) te bellen, want (10)(2e) heeft nog vakantie.

- Er stond nog een algemene vraag wat het aandeel is van mensen die permanente longschade overhouden aan een longontsteking. Is dit bekend, of in te schatten? voor Nederland?

Weet jij dat?

Groeten (10)(2e)

Van: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>

Verzonden: vrijdag 26 juni 2020 14:10

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>

CC: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

Onderwerp: RE: Vragen VGO-rapport / COVID / geiten algemeen

Hoi (10)(2e)

Wat leuk om je nu hier te 'spreken'. Hopelijk gaat alles goed met je.

Hieronder de reactie op je mail.

Het genoemde initiatief is van de Brabantse DPGen en staat los van de genoemde notitie.

De screening in de huisartsen praktijk van risicopatienten op chronische Q-koorts ligt bij ons. Het programma wordt uitgevoerd door (10)(2e) van EPI. De communicatie met VWS over dit programma loopt via (10)(2e) van LCI loopt en (10)(2e) is projectleider. Nivel is hier niet bij betrokken. Verder is (10)(2e) heel nauw bij de uitvoering van het programma betrokken.

Wij hebben geen gegevens om het risico voor Q-koorts patienten op COVID-19 in te schatten, of omgekeerd. Het is mij niet bekend of deze gegevens verzameld zijn. Wel is bekend dat longaandoeningen, waaronder COPD, een risicofactor zijn voor COVID-19 zijn. In hoeverre dit ook geldt voor longschade door Q-koorts is voor zover ik weet niet bekend.

Groeten,

(10)(2e)

From: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

Sent: donderdag 25 juni 2020 11:19

To: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>

Cc: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

Subject: RE: Vragen VGO-rapport / COVID / geiten algemeen

Bedankt voor je antwoorden, (10)(2e)

Ik hoorde inderdaad via (10)(2e) dat je binnenkort vertrekt en dat (10)(2e) het dan overneemt.

Ik wist niet dat je al op VUT-leeftijd was! Je hebt nog even een drukke tijd nu ter afsluiting.

Leuk dat jij het overneemt, (10)(2e)

Via (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl> en (10)(2e) kreeg ik al meer informatie over mogelijke plannen voor onderzoek aan COVID/luchtkwaliteit en veehouderijen (je eerste punt), maar er moet nog een besluit genomen worden; dit komt waarschijnlijk volgende week, in een overleg van de directies VWS met IenW en LNV.

- Is het initiatief in Brabant (je tweede punt) daar een onderdeel van, of is dat apart?

- De screening in de huisartsen praktijk: ligt die bij jullie of elders (Nivel)?

Nog 1 vraag:

Voor risico op COVID zou er eigenlijk vrij snel meer bekend moeten zijn over de relatie met veehouderij, maar de onderzoeken waar dit gekoppeld wordt aan luchtkwaliteit etc gaan waarschijnlijk vrij lang duren.

- Zijn er op kortere termijn risico's in te schatten voor Q-koorts patiënten op COVID-19 of vice versa, Q-koorts bij (ex)COVID-patiënten? Of is dat alleen vanwege kwetsbaarheid door longschade of algehele gezondheid, algemeen, te beantwoorden?

Groeten (10)(2e)

Van: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>

Verzonden: woensdag 24 juni 2020 13:37

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>

CC: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>

Onderwerp: RE: Vragen VGO-rapport / COVID / geiten algemeen

Beste (10)(2e) leuk dat je vanuit VWS bij het VGO dossier betrokken bent. Ik probeer de vragen te beantwoorden. Ik zal trouwens de komende maanden mijn taken (waaronder deelname Stuurgroep VGO) overdragen aan (10)(2e) omdat ik eind september mijn AOW leeftijd bereik.

Er spelen allerlei zaken rond COVID-19, luchtverontreiniging, veehouderij, Q-koorts (die overigens voor het grootste deel buiten VGO vallen):

- N.a.v. toezegging minister Schouten is op verzoek van beleidsdirecties LNV, VWS en I&W door RIVM een notitie opgesteld 'Verkenning onderzoek Veehouderij, Luchtkwaliteit en COVID-19'. De aanspreekpunten daarvoor zijn (10)(2e) (Centrum Z&O) en (10)(2e) (Centrum DMG). De notitie ligt momenteel nog bij LNV voor zover ik weet. In de notitie wordt ook ingegaan op de relatie met Q-koorts. Zelf denk ik dat het beloop van COVID-19 bij patiënten die eerder Q-koorts hebben doorgemaakt meer een onderwerp is voor klinische groepen (bv Radboud expertise centrum Q-koorts) dan voor het RIVM. Tenslotte heb je daar individuele medische patiënt gegevens voor nodig en zal een vragenlijstje niet volstaan maar is verdere medisch onderzoek nodig.
- De Brabantse DPGen hebben ook het initiatief genomen om tot een onderzoeksagenda te komen rondom Corona, Q-koorts en fijnstof. Dat ligt nu bij (10)(2e) van LNV en (10)(2e) (10)(2e)(10)(2e) (VWS). Vanuit RIVM zijn enkele namen doorgegeven om daarover mee te praten, maar er is nog geen overleg gepland volgens mij.
- De stichting Q-support werkt ook aan een onderzoeksagenda Q-koorts en daar zal de relatie met COVID-19 ongetwijfeld ook aan de rode komen. Dat zal nog wel even duren: er is in januari 2021 een twee-daagse conferentie gepland door Q-support voor experts, onderzoekers, patiënten.
- De screening in de huisartsen praktijk van risicopatiënten op chronische Q-koorts (opdracht vanuit VWS) heeft even stil gelegen door de corona crisis maar zijn we nu weer aan het opstarten. Mogelijk dat dit programma wel aanknopingspunten biedt om er ook COVID-19 bij te betrekken.
- De discussies rond relatie COVID-19 en luchtkwaliteit zijn voor een groot deel ingegeven door internationale publicaties over dit onderwerp. Er is een rapport over die relatie *in Nederland* van de Wereld Bank en een ander rapport van Engelse onderzoekers. Dat is de keerzijde van de Open Data policy: onze (RIVM) COVID-19 data en luchtkwaliteitsdata zijn publiek beschikbaar en het staat iedereen dus vrij om daar allerlei analyses op los te laten, ook als ze niet wetenschappelijk verantwoord zijn.
- Longschade na een longontsteking lijkt ook een onderwerp voor klinisch onderzoek. Voor zover ik weet hebben we daar geen cijfers over. Wel is er uitgebreid onderzoek gedaan naar lange termijn gevolgen van Q-koorts pneumonie en is vergelijking gemaakt met Legionella en andere pneumonien. Maar dat gaat meer over QoL en niet over objectief aantoonbare longschade.
- Vanuit RIVM is er geen advies aan omwonenden van geitenhouderijen ter bescherming van hun gezondheid en het voorkomen van een extra risico op COVID-19. Kan natuurlijk wel een punt zijn voor discussie tijdens volgende VGO Stuurgroep bijeenkomst.

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)

Antonie van Leeuwenhoeklaan 9 | 3721 MA Bilthoven

T (10)(2e)
 M (10)(2e)
 (10)(2e)@rivm.nl
<http://www.rivm.nl>

RIVM De zorg voor morgen begint vandaag

From: (10)(2e) (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>
Sent: dinsdag 23 juni 2020 18:13
To: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>
Cc: (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>
Subject: FW: Vragen VGO-rapport / COVID / geiten algemeen

Beste (10)(2e) en (10)(2e),

Hoe gaat het met jullie, dat is alweer even geleden!

Ik zit tegenwoordig bij Infectieziekten en vaccinaties van VWS en neem in deze drukke tijd wat zaken over van mijn collega's die aan Covid werken.

Kan ik met jullie een aantal vragen afstemmen die zijn gesteld in een Commissievergadering van VWS naar aanleiding van het rapport en de Kamerbrief daarbij over een verhoogde kans op longontsteking rondom geitenhouderijen.

Dit onderwerp zit nu (voorlopig) in mijn dossier bij VWS, en ik krijg daar graag wat input van.

Van jullie of stuur me door naar anderen die hier bekend mee zijn.

1. In de Tweede kamer, tijdens het corona-debat van 7 mei is de vraag gesteld (Heerma CDA, Marijnissen SP, en Jetten D66) of er specifiek onderzoek moet gedaan worden of er een relatie is tussen het hebben gehad van Q-koorts en extra vatbaarheid voor en hogere risico's bij het krijgen van corona. Eerder heeft minister Schouten aangekondigd dat ze het RIVM zal vragen om onderzoek te doen naar de relatie tussen corona, andere longinfecties en de slechte luchtkwaliteit in delen van Brabant.

Minister De Jonge heeft hierop geantwoord dat hier deels al onderzoek naar wordt gedaan op dit moment gedaan (o.a. in Wageningen), m.n. naar de invloed via fijnstof en het milieu, maar er zijn ook aanwijzingen dat het hebben gehad van Q-koorts kan betekenen dat je vatbaarder bent voor corona. De Minister heeft toegezegd dat er nader onderzoek zal worden gedaan naar deze mogelijke samenhang.

Zijn jullie bij dit onderzoek betrokken?

- Weten jullie wat de stand van zaken hiervan, is daar al iemand mee bezig? Is het gekoppeld aan lopend onderzoek rondom veehouderijen?
2. Een meer algemene vraag gaat over het aandeel is van mensen die permanente longschade overhouden aan een longontsteking.
 - Is dit bekend, voor Nederland?
 - Wat voor soort schade?
 3. Is er momenteel een advies aan omwonenden van geitenhouderijen ter bescherming van hun gezondheid en het voorkomen van een extra risico op COVID-19, in het bijzonder voor Q-koortspatiënten? Uit voorzorg voor een mogelijke verhoogd risico.

Kunnen jullie een antwoord geven op deze vragen, op korte termijn?

Als het niet lukt qua tijd, laat me dat ook weten!

Het is een erg drukke tijd voor iedereen!

Bedankt, veel groeten,

(10)(2e) (10)(2e) (10)(2e)
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport | Directie Publieke Gezondheid |
Parnassusplein 5 | 2511 VX | Den Haag | Postbus 20350 | 2500 EJ | Den Haag |
(10)(2e)
x (10)(2e) @minvws.nl | www.rijksoverheid.nl |

the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl De zorg voor morgen begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to *health and sustainability*

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl De zorg voor morgen begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to *health and sustainability*

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl De zorg voor morgen begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.
www.rivm.nl/en Committed to *health and sustainability*